

IV.

Vznik samostatného československého státu

73)

Koncept deklarace nezávislosti stylizovaný a psaný T. G. Masarykem.

Washington, 1918, 14. října, autograf T. G. Masaryka, orig., česky, listy dopisního papíru 18 x 21,5 cm, adjustováno v sešitě 22 x 26,5 cm.

Depozit při AČK. Dar Kongresu USA prezidentovi ČSFR Václavu Havlovi při státní návštěvě USA v roce 1991.

Unikátní koncept deklarace nezávislosti Československa. Během noci ze 13. na 14. říjen vznikly postupně nejméně tři verze textu deklarace. Tato „druhá“ verze je posledním předstupněm definitivního znění, nese v sobě četné škrty a opravy Masarykovou rukou, které umožňují sledovat způsob jeho myšlení a hledání vhodných formulací.

Deklarace nezávislosti byla zamýšlena původně jako jakási prvotní ústava nebo preambule ústavy nového československého státu. Po vzniku Československa však nakonec její text nebyl do ústavy přejat a Deklarace zůstala jen zajímavým historickým a diplomatickým dokumentem sice vysoké morální a symbolické hodnoty, ale nikoli právní závaznosti.

Lit.: Gottfried, L.: Washingtonská deklarace. Archivní bulletin 1991.

Č. exp. 1

L. Gottfried

74)

Fotografie Tomáše Garrigue Masaryka (1850 – 1937), prvního prezidenta Československé republiky.

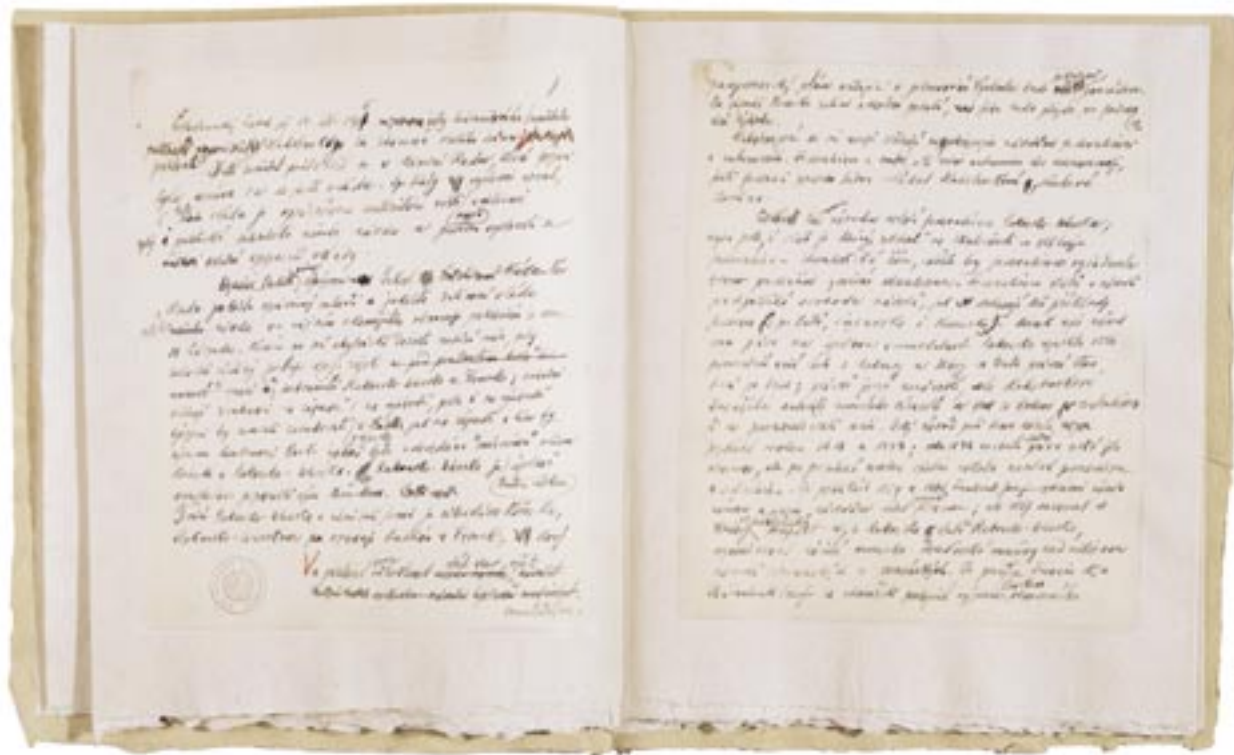
Praha, nedatováno, kolem poloviny 20. let 20. stol., portrét: František Drtikol, orig., negativ čb, 21 x 27 cm. Drtikol, inv. č. 56 642

Profesor PhDr. Tomáš Garrigue Masaryk byl prezidentem ČSR od 14. října 1918 do 14. prosince 1935, kdy ze zdravotních důvodů rezignoval. Do prezidentského úřadu byl zvolen celkem čtyřikrát. Zemřel 14. září 1937 v Lánech.

Lit.: První světová válka, moderní demokracie a T. G. Masaryk. Praha 1995; Tomáš Garrigue Masaryk. ČTK - ROZ, Praha 1990.

Č. exp. 74

E. Benešová – M. Gregorovič

Kat. č. 73 Koncept deklarace nezávislosti stylizovaný a psaný T. G. Masarykem, 1918.

75)

**Provolání Národního výboru o vyhlášení čl. státu
28. října 1918.**Praha, 1918, 28. října, plakát, česky, tisk, 1 list,
62 x 94 cm.

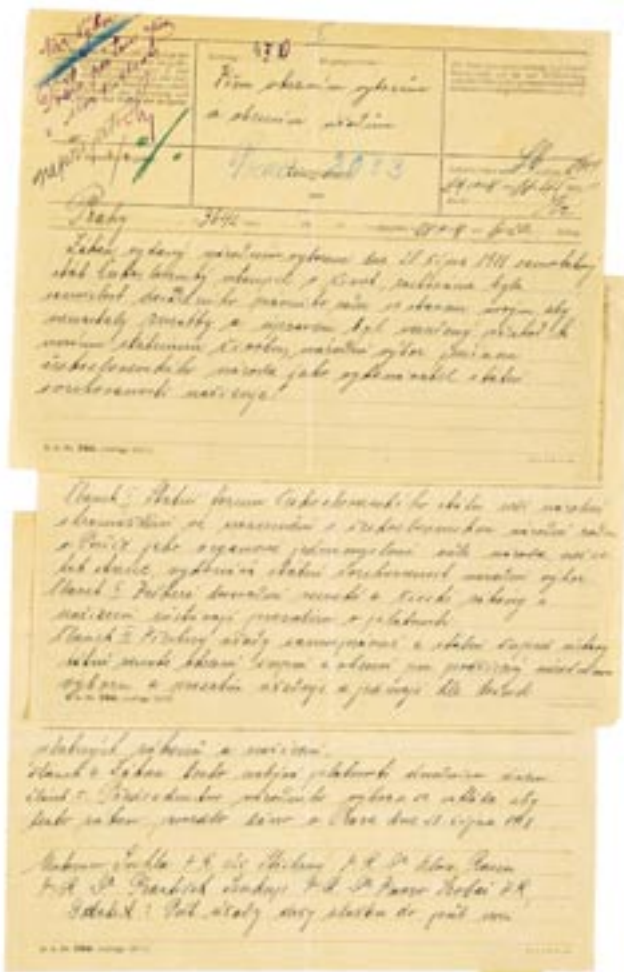
PP 1916 – 1920, sign. P 55/35

Vznik samostatného československého státu v roce 1918 byl významným historickým mezníkem v životě české společnosti, jenž navázal na předcházející období obrození a úsilí o národní kulturně-politickou emancipaci. Večer 28. října 1918 se Národní výbor proměnil v zákonodárny sbor samostatného Československa a vydal první zákon, jímž se vyhlášoval československý stát. Ve zvláštním svolání z téhož dne apeloval na kulturní vyspělost československého lidu ve snaze zajistit klidnou cestou převzetí moci do rukou představitelů nově vyhlášené republiky.

Lit.: Klimek, A.: Říjen 1918: vznik Československa. Praha 1998.

Č. exp. 84

J. Koláčný

Kat. č. 76 Zpráva Národního výboru československého okresním a obecním úřadům o vydání prvního zákona samostatného státu, 1918.

Kat. č. 74 Tomáš Garrigue Masaryk.

76)

**Zpráva Národního výboru československého
okresním a obecním úřadům o vydání prvního
zákonu samostatného státu.**Praha, 1918, 28. října, orig., blanket odeslaného
telegramu, česky, 3 listy, 18 x 22,5 cm.

NV 1918, inv. č. 4, kart. 1

Zákon byl vydán, „aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu“. Nařizovalo se, že všechny dosavadní zákony zůstávají v platnosti a nový stát přejímá stávající administrativní aparát. Národní výbor československý se přijetím tohoto zákona stal nejvyšším zákonodárným sborem nového státu.

Lit.: Soukup, F.: 28. říjen 1918. Předpoklady a vývoj našeho odboje domácího v československé revoluci za státní samostatnost. I. – II., Praha 1928; Klimek, A.: Říjen 1918: vznik Československa. Praha 1998.

Č. exp. 80

H. Nováčková

77)

**Fotografie z oslav vyhlášení
Československé republiky
na Václavském náměstí v Praze.**

Praha, 1918, 28. října, negativ čb, 13 x 18 cm.

FÚML, inv. č. 1569

Lit.: Řeháková, H. – Augusta, P. – Honzák, F. – Veselý, D.: Listování stoletím. Kronika českých zemí ve fotografii 1901 – 2000. Praha 2001.

Č. exp. 85/4

E. Benešová

78)

**Fotografie z oslav 28. října 1918
na Václavském náměstí v Praze.**

Praha, 1918, 28. října, negativ čb, 6 x 7 cm.

FÚML, inv. č. 6425

Č. exp. 85/5

E. Benešová

79)

Stenografický záznam a prešenční listina plenární schůze Národního výboru československého, která se zabývala politickou, vojenskou a hospodářskou situací v zemi.

Praha, 1918, 2. listopadu, orig., česky, strojopis a rukopis, 66 + 3 listy, 21 x 35 cm.

NV 1918, inv. č. 5, kart. 1

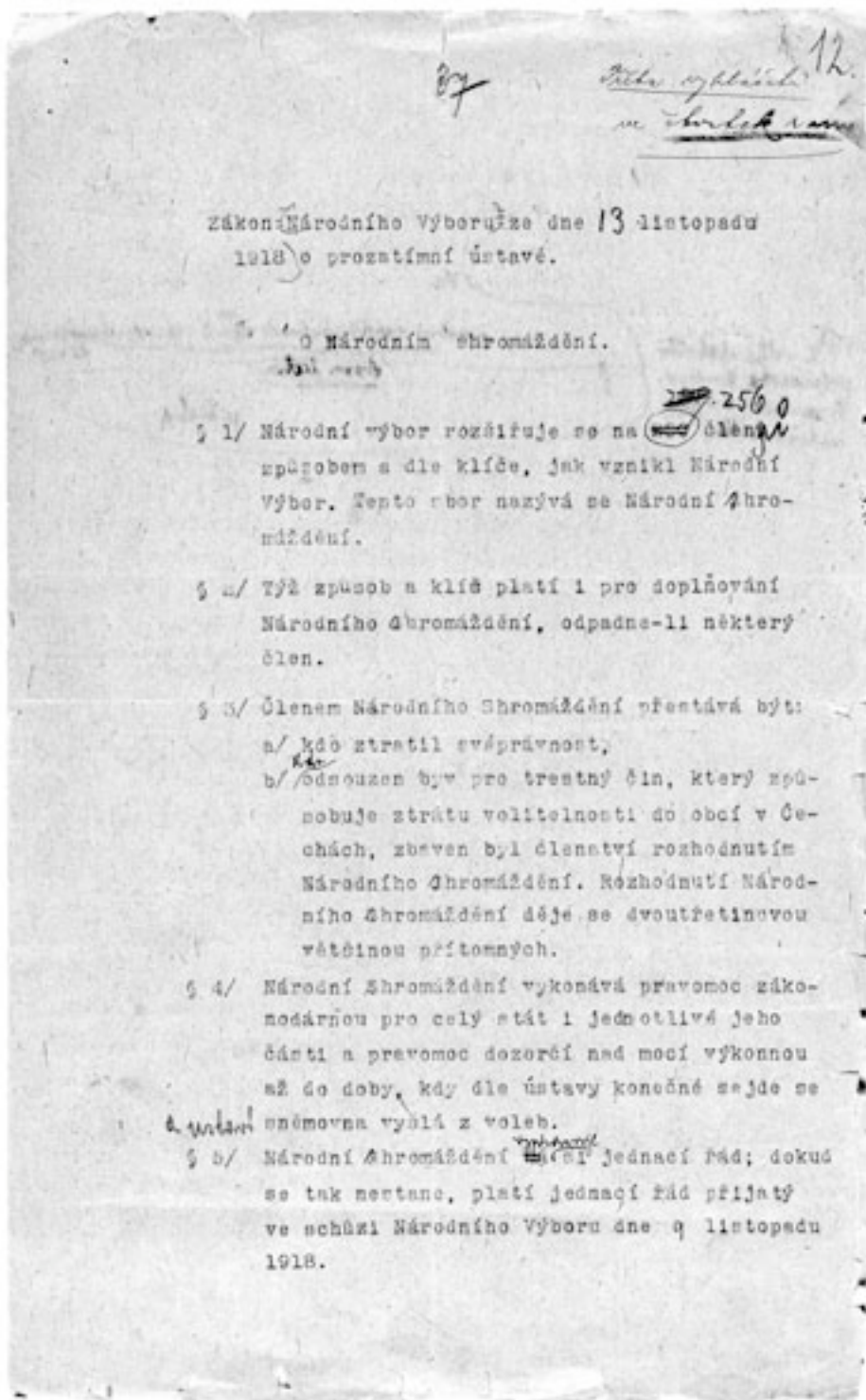
Plenární schůze Národního výboru československého rovněž projednala a schválila návrhy některých zákonů, mj. zákon o nejvyšších správních úřadech a zákonů o některých soudních institucích.

Č. exp. 72

H. Nováčková

Kat. č. 75 Provolání Národního výboru o vyhlášení československého státu 28. října 1918.

Kat. č. 80 Návrh zákona o prozatímní ústavě, 1918.

80)

Návrh zákona o prozatímní ústavě.

Praha, 1918, 13. listopadu, koncept, česky, strojopis, 3 listy, 22 x 35 cm.

PMR, inv. č. 2963, kart. 4164

Přijetím zákona o prozatímní ústavě dne 13. listopadu 1918 se nejvyšším zákonodárným orgánem v zemi stalo jednokomorové Národní shromáždění vzniklé rozší-

řením Národního výboru. Původní počet 256 poslanců byl 11. března 1919 doplněn o 14 zástupců Slovenska.

Ed.: První československá ústava. Ed. Broklová, E., Praha 1992.

Lit.: Kárník, Z.: České země v éře První republiky (1918 – 1938). Díl první: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929). Praha 2000.

Č. exp. 73

H. Nováčková

81)

**Fotografie JUDr. Karla Kramáře (1860 – 1937),
předsedy první československé vlády
všenárodní koalice.**Praha, nedatováno, portrét: František Drtikol, orig.,
negativ čb, 18 x 24 cm.

Drtikol, inv. č. 57012

Vláda všenárodní koalice (14. 11. 1918 – 8. 7. 1919) vznikla na základě rozhodnutí 1. schůze Revolučního národního shromáždění 14. listopadu 1918. Národní shromáždění vyhlásilo republikánskou formu státu a zvolilo T. G. Masaryka prezidentem a ustavilo vládu v čele s K. Kramářem. Jejím základním úkolem na domácí půdě bylo mimo jiné vytvoření čs. měny, pozemková reforma a v rámci mezinárodních vztahů podepsání mírové smlouvy s Německem ve Versailles.

Lit.: Pekař, J.: Dějiny Československa. Praha 1991;
Klimek, A.: Boj o Hrad – Hrad a Pětka (1.). Vnitropolitický vývoj Československa 1918 – 1926 na půdorysu zápasu o prezidentské nástupnictví. Praha 1996.

Č. exp. 86/1

E. Benešová – M. Gregorovič

82)

**Národnostní a politická mapa
nového uspořádání střední Evropy
po 1. světové válce.**Francie, 1919, vydal: H. Barrère, francouzsky,
měřítko: 1 : 2 800 000, 58 x 45 cm, barevný tisk.
SMP

Mapa byla vytištěna v době konání mírové konference ve Versailles u Paříže. Versailleská mírová smlouva, podepsaná 28. června 1919, zakotvovala nové geopolitické uspořádání světa po 1. světové válce.

Č. exp. 12

J. Bubeník

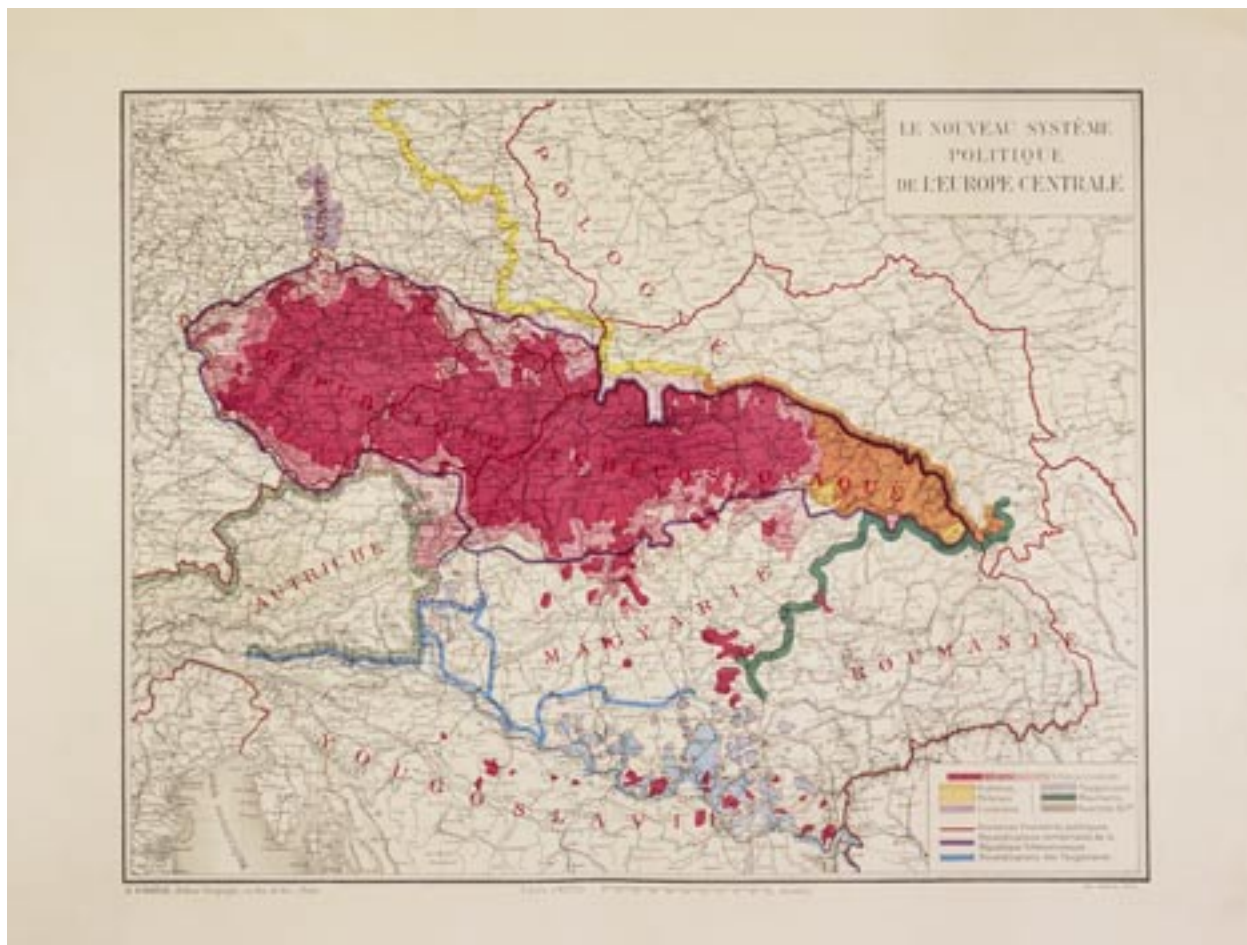
83)

**Fotografie vlády ČSR vedené sociálním
demokratem Vlastimilem Tusarem (1880 – 1924).**

Praha, kolem 1920, negativ čb, 6 x 6 cm.

Sb. neg., inv. č. III 15870 – C

Tusarova vláda tzv. rudozelené koalice (8. 7. 1919 – 25. 5. 1920, pokračovala 25. 5. 1920 – 15. 9. 1920) byla

Kat. č. 82 Národnostní a politická mapa nového uspořádání střední Evropy po 1. světové válce, 1919.

Kat. č. 84 Návrh státní vlajky ČSR, 1920.

tvořena sociálními demokraty, českými socialisty a agrárníky. Tomuto vládnímu kabinetu se podařilo vypracovat a schválit ústavu (29. února 1920), podepsat mírovou smlouvu s Rakouskem v Saint Germain – en – Laye, získat území Vitorazska a Valticka, vydat zákony např. o účasti zaměstnanců v hornictví na správě dolů a jejich podílu na čistém zisku a nostrifikační zákon. Dne 16. ledna 1920 se ČSR stala zakládajícím členem Společnosti národů.

Lit.: Peroutka, F.: Budování státu. II. – III. 1919 – 1920, Praha 1991.

Č. exp. 86/2

E. Benešová – M. Gregorovič

84)

Návrh státní vlajky Československé republiky vytvořené Jaroslavem Kursou.

Praha, 1920, Jan Kursa, orig., papír, barevná kresba, 24,6 x 17,2 cm.

AR 1918 – 1934, sign. V/7a, fol. 6, kart. 91

Po vzniku nového státu bylo bezpodmínečně nutné vytvořit vlastní státní symboly, a to státní znak a vlajku. Jan Kursa, archivář Archivu ministerstva vnitra, jako člen znakové komise v letech 1919 a 1920 vytvořil své vlastní návrhy státního znaku a vlajky ČSR. Po úpravě byla vlajka, s výjimkou protektorátu, platná od 30. března 1920 až do 31. prosince 1992.

Kat. č. 85 Malý státní znak Republiky československé, 1920.

Kat. č. 86 Pečetidlo (typář) velké státní pečeti ČSR, 1924.
Celkový pohled.

Kat. č. 86 Pečetidlo (typář) velké státní pečeti ČSR.
Pečetní plocha.

Lit.: Hlinomaz, M.: Vývoj československé státní symboliky v letech 1918 – 1990. Sborník archivních prací, XLII/1, 1992, s. 81 – 184.

Č. exp. 75

E. Gregorovičová

85)

Návrh malého státního znaku Československé republiky.

Praha, 1920, Jan Kursa, orig., papír, barevná kresba, 33,6 x 24,3 cm.

AR 1918 – 1934, sign. V7/a, fol. 164, kart. 91

Návrh malého státního znaku vytvořil Jan Kursa v letech 1919 – 1920 za svého působení ve znakové komisi. Po umělecké stylizaci Františkem Kyselou platil tento znak od 30. března 1920 až do listopadu 1960, kdy byl nahrazen novým znakem souvisejícím s vyhlášením Československé socialistické republiky.

Č. exp. 76

E. Gregorovičová

86)

Pečetidlo (typář) velké státní pečeti ČSR.

Praha, 1924, bronz, ebenové dřevo, v. 18 cm, průměr typáře 10 cm.

SÚA Praha

V pečetním poli je uplatněn velký znak republiky, se dvěma korunovanými dvouocasými lvy, jako štítotoňši. Pod štítem je na dvou lipových haluzích zavěšena stuha s heslem „PRAVDA VÍTĚZÍ“. Na pásce je umístěn opis „REPUBLIKA ČESKOSLOVENSKÁ“. Umělecké řešení pečetního obrazu navrhli František Kysela a Otakar Španiel. Rukojeť vytvořil Damian Pešan (který mj. spolupracoval s architektem J. Plečnikem). Z hmoty masivní rukojeti plasticky vystupuje postava sv. Václava na koni, v boji s velkým okřídleným drakem, symbolizujícím staletý habsburský útisk. Na opačné straně je zachycena část Pražského hradu s katedrálou sv. Víta (od Jeleního příkopu), sevřeného dračím tělem. Pečetidlo je uloženo do truhličky z černě lakovaného dřeva tvarované v tzv. rondokubistickém stylu.

Č. exp. 77

D. Čumlivski

87)

Pečetidlo (typář) malé státní pečeti ČSR.

Praha, 1924, bronz, ebenové dřevo, v. 15,2 cm, průměr typáře 6 cm.

SÚA Praha

V pečetním poli je umístěn malý státní znak republiky. Na pásce je opis „REPUBLIKA ČESKOSLOVENSKÁ“. Umělecké ztvárnění pečeti je dílem F. Kysely a O. Španiela. Rukojeť provedl D. Pešan. Střed rukojeti zdobí plasticky vystupující písmena R Č S s lipovými ratolestmi. Pečetidlo je uloženo v podobné truhličce jako typář velké pečeti, avšak menších rozměrů. Obě pečetidla jsou vynikajícími ukázkami českého uměleckého řemesla 1. poloviny 20. století. Náleží do okruhu uměleckých děl spjatých s nejvyšší státní reprezentací 1. republiky, iniciovanou prezidentem T. G. Masarykem.

Č. exp. 78

D. Čumlivski

88)

Fotografie vlády ČSR v čele s ministerským předsedou Janem Malypetrem (1873 – 1947) při nástupní audienci u prezidenta republiky T. G. Masaryka na Pražském hradě.

Praha, 1932, 29. října, negativ čb, 13 x 18 cm.
FÚML, inv. č. 8723

Koaliční vláda agrárníka Malypetra, v níž byli zastoupeni čeští a němečtí agrárníci, čeští a němečtí sociální demokraté a lidovci, působila od 29. září 1932 do 14. února 1934. Za svůj úkol si především kladla řešení nejhorších problémů spojených s hospodářskou krizí, jež po Černém pátku na newyorské burze v roce 1929 těžce zasáhla světovou ekonomiku. Vypracovala také úsporný program v oblasti státní správy.

Č. exp. 86/3

E. Benešová – M. Gregorovič

89)

Protokol o 38. schůzi 16. vlády ČSR, která přijala usnesení o řešení menšinové otázky.

Praha, 1937, 18. února, orig., česky, strojopis, 22 listů, 22 x 35 cm.

PMR, inv. č. 2960, kart. 4131

V návaznosti na oficiální prohlášení ministerského předsedy M. Hodži z 10. listopadu 1936 a následná jednání s německými aktivistickými stranami vláda slíbila provést tzv. národnostní vyrovnání. Pohraničním oblastem měla být poskytnuta hospodářská pomoc, měla být zlepšena sociální a zdravotní situace německého obyvatelstva a podle národnostního klíče upraveno složení státního aparátu.

Lit.: Kural, V.: Konflikt místo společenství?: Češi a Němci v Československém státě 1918 – 1938. Praha 1993.

Č. exp. 81

H. Nováčková

Kat. č. 87 Pečetidlo (typář) malé státní pečeti ČSR, 1924. Celkový pohled.

Kat. č. 87 Pečetidlo (typář) malé státní pečeti ČSR, 1924. Pečetní plocha.

90)

Mapka národnostních menšin v ČSR.

Nedatováno /po r. 1930/, francouzsky, měřítko neuvedeno, 32 x 20 cm, tisk.

SMP, inv. č. 2930, sign. F XVI 4

Na mapce je zachycen stav národnostního složení Republiky československé na základě výsledků sčítání lidu z roku 1930.

Č. exp. 13

J. Bubeník

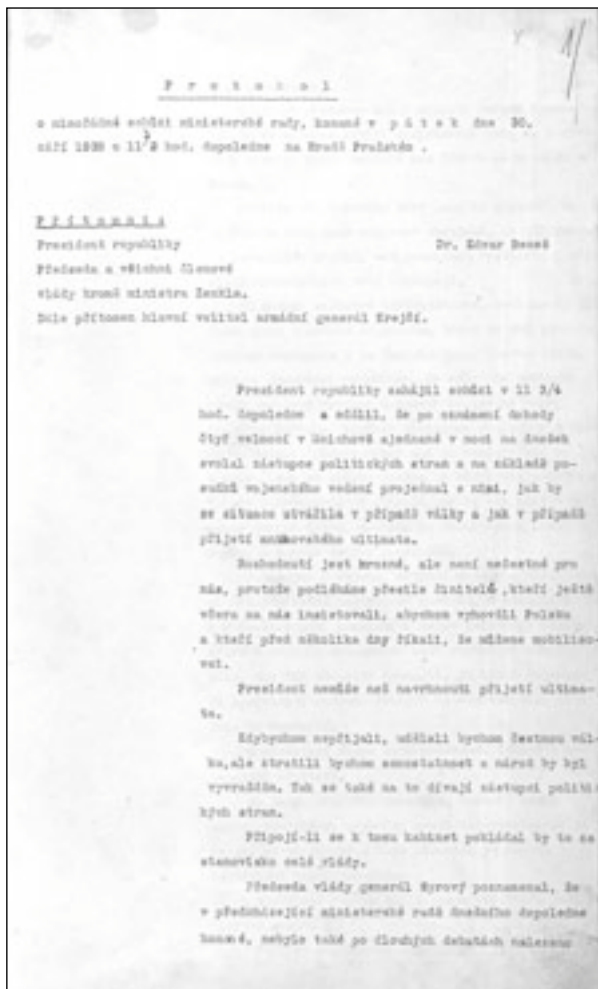
91)

Fotografie z audience nové čs. vlády vedené agrárníkem Milanem Hodžou (1878 – 1944) u prezidenta republiky E. Beneše.

Praha, 1937, 21. července, negativ čb, 13 x 18 cm.

FČTK – TGM, inv. č. 101/1

Hodžova vláda tzv. široké koalice (21. 7. 1937 – 22. 9. 1938) tvořená agrárníky, sociálními demokraty, národ-

Kat. č. 96 Protokol o 9. (mimořádné) schůzi 18. vlády ČSR, která na návrh prezidenta republiky E. Beneše přijala mnichovskou dohodu čtyř velmocí, 1938.

ními socialisty, živnostníky a zástupci Národního sjednocení (od 1938) usilovala o provedení národnostního vyrovnání zejména s německou minoritou.

Č. exp. 86/4

E. Benešová – M. Gregorovič

92)

Protokol o 29. (mimořádné) schůzi 17. vlády ČSR, která přijala usnesení o povolání jednoho ročníku záložníků.

Praha, 1938, 20. května, orig., česky, strojepis, 3 listy zápisu, 22 x 35 cm.

PMR, inv. č. 2960, kart. 4139

Československá vláda se po obdržení zpráv o pohybech německých vojsk k hranicím a z obavy z incidentů při obecních volbách rozhodla povolat na čtyřnedělní cvičení jeden ročník záložníků a příslušníky technických a speciálních oddílů.

Lit.: Kvaček, R.: Obtížné spojenectví. Politicko – diplomatické vztahy mezi Československem a Francií, 1937 – 1938. Praha 1989; Dejmek, J.: Historik v čele diplomacie: Kamil Krofta. Praha 1998; Československá zahraniční politika v roce 1938. I. sv., (1. leden – 30. červen 1938). Praha 2000.

Č. exp. 82

H. Nováčková

93)

Fotografie zachycuje pochodující vojáky v průběhu květnové částečné mobilizace československé armády v roce 1938.

1938, květen, negativ čb., 13 x 18 cm.

FÚML, inv. č. 15263

Hodžova vláda chtěla vyhlášením částečné mobilizace zároveň demonstrovat rozhodnutí neustupovat dále tlaku nacistického Německa a sudetoněmeckých separatistů.

Lit.: Beneš, E.: Mnichovské dny (Paměti). Praha 1968.

Č. exp. 86/5

E. Benešová – M. Gregorovič

94)

Fotografie z průběhu všeobecné mobilizace československé armády v září 1938 zachycující odjezd mobilizovaných civilistů a vojáků shromážděných v dolní části Václavského náměstí v Praze.

Praha, 1938, 23. září, negativ čb, 13 x 18 cm.

FÚML, inv. č. 12487

Dne 22. září 1938 se v Bad Godesbergu sešli ke společnému jednání Hitler s britským ministerským předsedou Chamberlainem. Na tomto jednání Hitler,

Kat. č. 99 Odsun Čechů z Falknova nad Ohří v říjnu 1938.

kromě odstoupení Sudet, vznesl další územní požadavky. Reakcí, právě jmenované „úřednické“ vlády J. Syrového, bylo vyhlášení všeobecné mobilizace 23. září 1938.

Lit.: Lvová, M.: Mnichov a Edvard Beneš. Praha 1968.

Č. exp. 86/5a E. Benešová – M. Gregorovič

95)

Fotografie z průběhu zářijové všeobecné mobilizace zachycující skupinu československých vojáků při kontrole automobilu.

1938, září, foto čb, 13 x 18 cm.

FÚML

Č. exp. 86/5b

E. Benešová

96)

Protokol o 9. (mimořádné) schůzi 18. vlády ČSR, která na návrh prezidenta republiky E. Beneše přijala mnichovskou dohodu čtyř velmocí.

Praha – Hrad, 1938, 30. září, od 11.45 do 12.00 hod., orig., česky, strojopis, 3 listy zápisu, 22 x 35 cm.

PMR, inv. č. 2960, kart. 4142

Vláda na schůzi konané 30. září od 9.45 do 11.30 hodin jednala o ultimátu čtyř velmocí a o důsledcích mnichovské dohody pro republiku. Na svém zasedání, jež proběhlo od 17.15 do 19.00 hodin, projednala otázky související s provedením evakuace území odstoupených Německu.

Lit.: Čelovský, B.: Mnichovská dohoda. Šenov u Ostravy 1999; Katalog a rejstříky k protokolům schůzí vlád z fondu Předsednictvo ministerské rady. 18. československá vláda (1. Syrového), 23. září – 4. říjen 1938. SÚA, Praha 1989.

Č. exp. 83

H. Nováčková

97)

Fotografie zachycující Čechy shromážděné na nádraží v Mostě, na jejichž odjezd dohlízejí příslušníci jednotek SA, demonstruje vyhánění českého obyvatelstva po obsazení českého pohraničí nacistickými vojsky.

Most, 1938, říjen, negativ čb, 13 x 18 cm.

FÚML, inv. č. 18218

Č. exp. 86/6

E. Benešová

98)

**Fotografie obyvatel města Poličky
při nuceném odchodu z pohraničí 18. října 1938.**

Polička, 1938, 18. října, foto čb, 13 x 18 cm.

FÚML

Č. exp. 86/7

E. Benešová

99)

**Fotografie zachycující odsun Čechů
z Falknova nad Ohří v říjnu 1938.**

Falknov nad Ohří, 1938, říjen, negativ čb, 13 x 18 cm.

FÚML, inv. č. 14716

Č. exp. 86/8

E. Benešová